

Skolbibliotek Mitt

Medlemsblad
Nummer 6, december 2005

Stor idealism med små slantar förenade på Skolbibliotek Mitts studiedag

En frostnupen höstdag (den 20 oktober) i Sollefteå folkets hus, Hullsta gård, hade sextioalet åhörare samlats för att bevista tre programpunkter under rubriken ”Satsa på skolbiblioteken!”

Bland åhörarna fanns skolledare, bibliotekschefer och lärare, utöver den grupp som arbetar på skolbibliotek. Ofta är skolbiblioteksanställda de enda att dra sin lans till försvar för skolbibliotek när de hotas av nedskärning, nedläggning eller redan från början har otillräckliga medel för att klara skolbibliotekets uppdrag som viktig resurs i informationssökning och läsutveckling till stöd för läroplanens uppfyllande. Det var alltså extra glädjande att flera yrkesgrupper – de som använder eller har stort inflytande över våra skolbibliotek - fick tillfälle att reflektera över skolbibliotekens situation.

Dagen förberedades av skolministerns presentation på **Bok- och biblioteksmässan** av en satsning på skolbiblioteken. Att regeringen på detta sätt tar ut kompassriktningen för en på många håll sorgligt försummad skolbiblioteksverksamhet har naturligtvis stärkt många skolbibliotekarier. Enligt ett pressmeddelande skall tre miljoner vikas för att stärka, stimulera och utveckliga skolbiblioteken (inte mycket om många kommuner delar på kakan). Myndigheten för skolutveckling håller i trådarna. Skolbiblioteken skall synliggöras i lärarutbildningarna. Cirka femtio moderna klassiker skall nytryckas och spridas som ett botemedel mot att allt färre ungdomar, pojkar i synnerhet, faktiskt läser böcker. Lärarnas riksförbund slog i september larm om detta. (Vilka titlar som avses är ännu lite dunkelt. Röster från bibliotekshåll har höjts om att det inte får bli böcker som ungdomar har svårt att relatera till). **Sist men inte minst:** Skolverkets utbildningsinspektioner skall uppmärksamma skolbiblioteken som instrument för lärande

i inspektioner med start år 2006; det är denna passus som kan få skolchefer att agera för den egna kommunens skolbibliotek, hoppas man från bibliotekshåll.

Kalle Güettler, ordförande i Nationella skolbiblioteksgruppen och först på dagordningen, är lärarbibliotekarie på Hallsta skola i Hallstavig i Roslagen och kan leverera ett verkligt gräsrotsperspektiv på skolbibliotek. Han har förvandlat ett låst bokrum på en liten grundskola till en mindre framgångssaga – ett skolbibliotek öppet fem dagar i veckan med dryga 17 lån per elev och läsår. Färgkoder för svårighetsgrad istället för SAB-system gör det lätt att hitta en lagom läsutmaning. Hemligheten är bland annat elevmedverkan. Güettler själv är bara i biblioteket en av dessa fem dagar. Skolledningens insikter i vad ett skolbibliotek kan åstadkomma så att medel avsätts är naturligtvis också helt nödvändigt. De lättsvaga eleverna söker sig gärna till biblioteket; här anordnas läsgrupper, läxhjälp, skoltidningsmakeri och en ’belöningsdag’ för de biblioteksengagerade barnen med fika och spökhistorier med hög skrämselfaktor. Detta i en kommun där universitetsstudier är ovanliga, social segregering är framträdande och ett sparbetning har lett till att alla (!) biblioteksfilialer hotats av nedläggning (ett hot som dock tills vidare avvärjts). Güettler vill härnäst utveckla
(forts. på nästa sida)

Ordföranden har ordet

Oj, snart är det jul igen! I vanlig ordning har terminen gått otroligt fort... var det inte alldeles nyss som eleverna kom tillbaka från sommarlov...?

Nåja! Vad har då hänt på skolbiblioteksfronten sedan sist? Ja, de flesta av er har säkert i olika sammanhang sett och hört vår skolminister **Ibrahim Baylan** uttala sig positivt om skolbibliotek, och han har också utlovat flera satsningar på området.

Bokmässan i Göteborg gick som vanligt av stapeln i månadskiftet september-oktober (där höll för övrigt Baylan presskonferens just om skolbibliotek). Rapport från mässan hittar ni på s. 3-5.

Medierådet och Myndigheten för skolutveckling arrangerar tillsammans med lokala värdar temadagar om det unga Internet. Nyligen gick en sådan temadag av stapeln i Sundsvall – läs mer på s. 6 och framåt!

Dessutom finns i detta nummer en del tips på julklappsböcker. Både att önska sig och att ge bort!

**GOD JUL &
GOTT NYTT ÅR!**

(forts. från föregående sida)

faktabokbeståndet så att skolbiblioteket är bättre rustat för informationssökningsdelen av uppdraget. Ingen som lyssnade till honom i Sollefteå tvivlar på att han kommer att kavla upp ärmarna och jobba för det.

Nationella Skolbiblioteksgruppen är snarare ett nätverk än en förening. Representanter från skol- och biblioteksvärlden, läromedelsproducenter och författare utser årets skolbibliotek och verkar opinionsbildande. Deras skrift *Bemanna skolbiblioteken* är en argumentsamling för skolbiblioteken. En annan skolbiblioteksvän är Sveriges författarförbund. Förbundet har ett system med regionförfattare som skall bevaka biblioteksområdet och slå på stora trumman vid biblioteksnedläggningar. Bengt Ingelstam är Västernorrlands regionförfattare. Både Författarförbundet och Författarcentrum är viktiga aktörer när det gäller ungas läsning. *Kommando K* heter en färsk kampanj för att stärka barn- och ungdomslitteraturens ställning. Barn- och ungdomsförfattarnas sektion inom Författarförbundet orkestrerar det hela.

Bibliotekslagen, 1996:1596, borde vara det fundament som skolbiblioteket kan luta sig mot i nedskärningstider, men den har alltför fluffiga formuleringar för att 'tvinga' enskilda skolor att hålla med bra skolbibliotek, påtalar Güettler. [5 §: Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.] Ändå ser det ljusare ut än på länge, avslutar han. Det tidigare svalt inställda Skolverket har fått uppdrag att inventera skolbiblioteken i utbildningsinspektioner, skolministern visar engagemang och vilja i frågan, biblioteksutbildningarna utvecklar kurser eller hela utbildningar för skolbiblioteket som yrkesval m.m.

Åhörarna fick receptskrivna mirakelmediciner mot olika problem i deras yrkesvardag. Medicin som gav högre medieanslag, ökad läslust (att så frön av läsning och berättande hos de allra yngsta och påverkbara), längre öppettider, fler anställda, ökad medvetenhet hos skolledare, politiker och föräldrar samt fler ungdomsböcker med "motorburna ungdomar" som protagonister. Ja, förslagen var många men till kärninnehållet inte så olika.

Björn Wickström, tidigare rektor på Vallaskolan i Östersund, kom för att berätta vilken kedja av händelser som utlöstes när skolans personal en dag möttes av

beskedet "Biblioteket är stängt". D.v.s. Kultur- och fritidsnämnden hade dragit in på den biblioteksservice skolan hade tagit för given. Forna användare av stadsdelsbiblioteket bildade snabbt en lokal biblioteksgrupp och boksamlingen fick ny tillgänglighet i en liten lokal i centrum. Böckerna som var skolan till gagn hårbärades i ett utrymme i 1-5-skolan med "allas och ingens" ansvar att samlingarna användes men ändå inte skingrades. Det sena nittioalet var ingen lysande period för Vallaskolans bibliotek, men efter missnöjesyttringar så kunde alla parter – skolan, Länsbiblioteket och biblioteksgruppen – enas om att skapa ett bibliotek i högstadieskolans ljusgård. Med lärarpersonal och frivilligt engagerade, initialt en pensionerad bibliotekarie, och en egen biblioteksbudget så hade Vallaskolan återerövrat möjligheterna för biblioteksservice och boklån till eleverna.

Wickström menar att de ekonomiskt hårda åren i slutet av 90-talet var ett svårt slag för skolbiblioteken eftersom de inte har/hade samma stridbara talesmän som när en nedskärning i lärartätheten exempelvis förs på tal. Med ett diagram illustrerade Wickström att utgiften för personal är den största påverkbara kostnaden i en skolas budget – det finns medel att hämta där – och den skolbiblioteksansvarige måste lära sig att "vassa knivarna" och komma med goda argument under budgetprocessens gång. "Hur stödjer vårt skolbibliotek skolans målpuppfyllelse?" Med detta sagt uppmånades åhörarna att formulera vikten av ett starkt skolbibliotek på ett blädderblock; synpunkter att inpränta i minnet för att få medel och möjligheter att fortsätta utveckla det egna skolbiblioteket när deltagarna denna dag i Sollefteå är tillbaka i sin yrkesvardag.

Fotnot:

För Ibrahim Baylans pressmeddelande:

<http://www.regeringen.se/sb/d/5852/a/50854>

Fotnot:

Om läsvaneundersökning utförd av Lärarnas riksförbund, ang. ungdomars minskade läsande:

<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=114&a=235415>

Mer om instanser som nämns i texten:

<http://www.skolbiblioteksgruppen.se/>

<http://www.forfattarforbundet.se/>

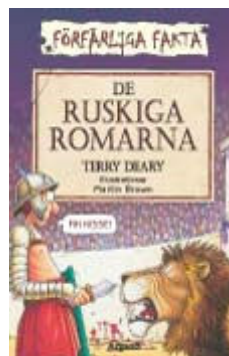
<http://www.forfattarcentrum.se/>

Jenny Stenlund, Timrå gymnasiebibliotek
jenny.stenlund@skola.timra.se

BOKTIPS!

FÖRFÄRLIGA FAKTA

Argasso bokförlag har översatt en serie böcker med engelskt original, som i svensk version går under namnet *Förfärliga fakta* och tar upp ämnen som astronomi, kemi, matematik m.m. Serien beskrivs som "en humoristisk och annorlunda inkörsport till historia och naturvetenskap för barn och ungdomar" - kanske ett julklappstips för vetgiriga barn...?

För er som inte hade möjlighet att åka till Göteborg och den 21:a **Bok- & Biblioteksmässan** – på följande sidor berättar vi om lite av allt som hände där!

Nedslående om bibliotekariers löner

På årets Bok & biblioteksmässa anordnade DIK seminariet "*Att värdera en bibliotekarie - ett samtal om status, kronor och öron*". Det handlade om bibliotekariens lön och hur yrket värderas av arbetsgivaren, och medverkande var DIK:s chefsförhandlare **Ulf Björkstrand** och **Bo Westas**, utredare vid DIK.

Inledningsvis tog de upp skillnaden mellan privata arbetsgivare och offentliga arbetsgivare. De konstaterade att om de offentliga arbetsgivarna betedde sig som de privata skulle bibliotekariernas löner generellt ligga mycket högre. Medellönen för bibliotekarierna ligger just nu på ca 22 000 kr/mån (vilket betyder att om man ska få igen kostnaderna för studietiden måste man jobba fram till 70 års ålder ...)

Två orsaker till låga löner är:

- av bibliotekarierna är 8 av 10 kvinnor.
- den största arbetsgivaren (kommunerna) har för stor del av marknaden. Det gör att lönerna lätt kan hållas nere på grund av bristande konkurrens.

De frågade sig i samband med detta om bibliotekariernas låga löner på ett sätt är självförvållat, och sa att det (dessvärre?) finns en stor grupp duktiga och kvalificerade bibliotekarier inom kommunen som jobbar för låg lön utan att "bråka". Ulf Björkstrand sa att det är svårt att förbättra situationen med låga löner så länge arbetsgivaren ser gruppen som "ointressant".

Samtidigt visar undersökningar att bibliotek och bibliotekarier värderas högt när man undersöker vad folk tycker om de olika kommunala verksamheterna. Det är en populär verksamhet som kommuninvånarna inte klagat på, som de till exempel kan klaga på läkare eller sjukvården. Därmed kan det tyckas märkligt att kommunalt ansvariga inte satsar mer

på denna populära verksamhet, och att bibliotekarierna inte värderas högre. Kulturell verksamhet står för cirka 1% av den totala kommunala budgeten, och det skulle alltså inte medföra några stora kostnader att högre värdera de som arbetar där.

Det är för de kommunalt anställda bibliotekarier som det ser sämst ut lönemässigt. De ligger någon tusenlapp lägre än landstingsanställda bibliotekarier, som ligger någon tusenlapp lägre än statligt anställda, som ligger ett par tusen kronor lägre än de privat anställda. Den kommunala arbetsgivaren har den sämsta synen på bibliotekariernas värde, medan de privata arbetsgivarna har den bästa. De frågade sig om det inte är tecken på slentrian att samtliga kommuner genomgående håller bibliotekariernas löner nere, och de önskade att *någon* hade tillräckligt med förändringsvilja (och mod) för att bryta mönstret.

De frågade sig om man inte borde begränsa antalet studieplatser på bibliotekshögskolorna för att öka konkurrensen och på så sätt få upp lönerna. Men undersökningar har visat att kommunerna hellre drar in tjänster vid bibliotekariebrist (eller tillsätter obehöriga) än att öka lönerna för att locka till sig utbildade bibliotekarier. Ett faktum som fick de två att konstatera att kommunerna inte är speciellt kvalitetsmedvetna på detta område ...

Seminariet avslutades med några ord om hur det den individuella lönesättningen har fungerat. Den modellen har förbättrat situationen något, men DIK får alltid en lägre procentsats i löneökning än LO. Lokalt går det lättare att övertyga om en högre procentsats än generellt för hela landet.

Rapporterar Maria Fröberg
Nolaskolans bibliotek i Örnköldsvik
maria.froberg@ornskoldsvik.se

Nyinspelning av *Häxan och lejonet*

Har det undgått någon av er att C.S. Lewis berättelse om Narnia snart kommer på bioograferna i Disney-tappning? Det är *Häxan och lejonet*, som noga räknat är den andra boken i Narnia-serien, som nu kommer som film. På bokmässan ägnades en hel monter detta faktum: där visades trailern på filmduk, och dessutom delade man ut bokmärken samt texthäften med bokens två första kapitel, tillsammans med en CD innehållande smakprov från ljudboken. Och vad hjälper det då att jag redan läst boken flera gånger och sett en tidigare filmversion?

Jag vill i alla fall se den här filmen när den kommer! För Narnia kan man väl inte få för mycket av...??

Jenny Johansson

Satsning på skolbibliotek

Skolminister **Ibrahim Baylan** deltog under bokmässan i en paneldebatt om skolbibliotek, mer om denna nedan. Men han höll också en presskonferens, där han presenterade satsningar på skolbiblioteksområdet. Från regeringskansliets webbplats är detta pressmeddelande hämtat:

”Skolministern presenterade satsning på skolbibliotek och läsning på Bok- och biblioteksmässan

Skolminister Ibrahim Baylan presenterade under fredagen i samband med bok- och biblioteksmässan i Göteborg en satsning på läsningen och skolbibliotekens roll i skolans arbete för bättre kunskapsresultat.

- Jag har tidigare lyft fram läsningen och skolbibliotekens roll för att stärka läsutvecklingen hos våra elever. Därför känns det väldigt positivt att kunna presentera tre konkreta förslag som stärker läsningen och skolbiblioteken, säger skolminister Ibrahim Baylan i en kommentar.

1. Under 2006 kommer en nyutgivning av moderna klassiker att påbörjas. Kulturrådet kommer att inom sitt läsfrämjandeuppdrag ta initiativ till en utgivning av moderna klassiker från olika språkområden och världsdelar i svensk översättning. Under en femårsperiod kommer cirka 50 klassiska verk att ges ut. För att lansera och sprida dessa klassiker behövs insatser. Myndigheten för skolutveckling kommer att få i uppdrag att lansera Alla Tiders Klassiker i skolans arbete med att skapa läslust och att främja elevernas språkutveckling. För uppdraget föreslås myndigheten disponera 2 miljoner kronor.

2. Myndigheten för skolutveckling får i uppdrag att stärka, stimulera och utveckla skolbiblioteken och det pedagogiska arbetet tillsammans med lärarutbildningarna. Arbetet utformas lokalt och innehåller perioder av kompetensutveckling som kombineras med lokala projektarbeten. Kommunerna ansöker om att delta i projektet. 3 miljoner kronor föreslås att myndigheten får under 2006 för att få geografisk spridning.

3. Statens skolverk granskar i sin utbildningsinspektion hur kommunerna lever upp till sitt lagstadgade ansvar beträffande skolbiblioteken och hur kommunerna använder skolbibliotek för att stärka elevernas lärande.

Skolbibliotekens roll i det pedagogiska arbetet ska uppmärksammas i Skolverkets lägesbedömning för år 2006.”

Sanning och konsekvens i bibliotekslagen

Vid en paneldebatt arrangerad av **Nationella Skolbiblioteksgruppen, Svensk Biblioteksförening** och **Sveriges Författarförbund** diskuterade **Kalle Güettler** (ordf. Författarförbundet), **Monica Nilsson** (ordf. Biblioteksföreningens specialgrupp för skolbibliotek), **Niclas Lindberg** (generalsekreterare Biblioteksförening) samt skolminister **Ibrahim Baylan** kring den svenska bibliotekslagen och den paragraf som gäller skolbiblioteken:

"Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen" (5§).

Följs lagen? Vad gör man när den inte följs? Hur skall den tolkas? Detta och mycket annat togs upp till debatt.

Först av allt gav dock deltagarna sin syn på varför skolbiblioteken behövs:

Kalle: ”Läsning av god litteratur ger barnet ett språk. Alla har inte stöd från ett läsande hem, kanske saknas tid för samtal. Då behövs kompetent bemannade skolbibliotek för att hjälpa de ordknappa eleverna att finna ett språk.”

Monica: ”En skola utan skolbibliotek är som en lägenhet utan kök! Läsfärdigheten är grundstenen, informationsfärdighet den andra viktiga delen –

samhället ställer allt högre krav på detta. Det är otroligt viktigt att vi ger **alla** barn färdighet att sovra och analysera – och det skall inte vara upp till varje enskild lärare, när det finns en specialist i skolbibliotekarien.”

Niclas: ”Barn behöver nära tillgång till läsmiljöer. Idag blir biblioteksfilialerna allt färre och många skolbibliotek är obemannade. Samtidigt ser vi att läsningen går ner – skolbiblioteken kan hjälpa till att vända på detta! Skolbiblioteken är viktiga för våra barns framtid.”

Ibrahim: ”Fritidsutbudet har ökat, läsningen har fått konkurrens från många håll: datorer, TV-spel m.m. Andra medier tenderar att ta över. Vi ligger i topp i världen vad gäller läsning, men läsförmågan ökar inte längre utan vi står och stampar – det är oroväckande. Det får konsekvenser för alla andra skolämnen om läsningen går ner. Det är nu viktigt att öka personaltäteten i skolan – hittills har satsningen skett främst på specialpedagoger, men nu är det viktigt att också öka bemanningen i skolornas bibliotek.”

Debatten fördes i ljuset av den presskonferens som skolministern hållit tidigare under dagen (se ovan) – och som Niclas Lindberg konstaterade: ”Det ser positivt ut för skolbiblioteken – situationen har

ljusnat på senare tid.” Men han påpekade också att det är viktigt att teorierna omsätts i praktik. Av det som presenterades vid presskonferensen var det den tredje punkten som diskuterades mest: att skolverkets inspektörer skall granska skolbiblioteken. Tidigare har det inte funnits någon kontroll. Kalle Güettler konstaterade att det ju är självklart att lagen skall följas, men ”det är märkligt att man kan bryta mot bibliotekslagen gång på gång utan straff”. Här kommer skolverkets tillsyn att bli central – nu kanske man kan få till någon form av respekt för lagen. Men samtidigt – vad händer om någon bryter mot den? På det svarade skolministern att det diskuteras hur man skall agera vid lagbrott. Kanske med vitesföreläggande? Ett förslag är att skriva in skolbiblioteken i skollagen – och att det blir ekonomiskt kännbart att inte följa lagen. Frågan är dock vem som i det läget skulle bli betalnings-skyldig – så diskussionerna fortsätter kring utformningen av detta. Debatten avslutades med att deltagarna gav råd

till Ibrahim Baylan vad gäller skolbiblioteken:
Niclas: ”Jobba vidare på att utjämna olikheterna, och se till att lagen följs!”
Monica: ”Ta tag i den godtyckliga läroplanen och kvalitetssäkra skolbibliotekariens roll!”
Kalle: ”Skolverkets inspektörer spelar en central roll. Rikta pengar direkt till skolbiblioteken! Och gör en bred satsning på kompetensutveckling inom t.ex. barn- och ungdomslitteratur i lärarutbildningen!”
 Varpå skolministern avrundade med att konstatera att kompetensutvecklingen är oerhört viktig – en rapport från högskoleverket har visat på att en del av de blivande lärarna saknar den kompetens som behövs för att lära barn att läsa. Det är oacceptabelt!! Han tycker också det är viktigt att utveckla den pedagogiska rollen i det läsfrämjande arbetet. Sammanfattningsvis gick man som åhörare från debatten med känslan av att skolbiblioteken nu faktiskt tas på allvar, att vikten av det arbete som skolbibliotekspersonalen gör uppmärksammas. Låt oss bara, som Niclas Lindberg påpekade, hoppas att alla intentioner omsätts i praktiken!

Jenny Johansson

I och med detta avslutas rapporteringen från bokmässan.

Några boktips inför julen...

Joyce Carol Oates, som rönt stor framgång med sina ungdomsböcker

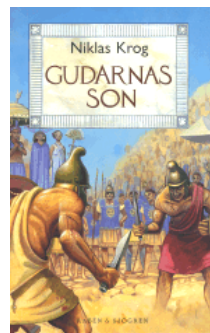

Stor i käften och **Vilda gröna ögon** har nu kommit med en tredje ungdomsbok på svenska: huvudpersonen i **Snygg** är sexton-åriga Darren Flynn.

Han går på high school, är med i skolans simlag och är på det stora hela en rätt vanlig grabb. En dag får han skjuts hem av engelskläraren, Mr. Tracy - och Darren anar att det är något läraren försöker säga honom, något som ligger och guppar precis under ytan. Inte långt senare anklagas Mr. Tracy för att ha gett sig på minderåriga pojkar, och ryktena börjar cirkulera - trots att det inte finns några egentliga bevis. Darren vet att anklagelserna är falska - det är några av hans klasskompisar som bestämt sig för att sätta dit läraren som de tycker är alldeles för hård i sin betygsbedömning - men vad ska han göra? Han är livrädd för att någon ska koppla ihop honom med Mr. Tracy - såg någon att han fick skjuts den där gången? Och vad skulle det kunna leda till, i ljuset

av det läraren nu sägs ha gjort? Samtidigt känner han att någon borde stå upp och försvara den oskyldigt anklagade mannen... Vad är rätt och fel? Vilka konsekvenser får de val man gör - eller inte gör? I **Snygg** ställs många frågor - och svaren är inte alltid så enkla... En tänkvärd bok!

Niklas Krog skriver bl.a. fantasy-böcker och historiska romaner. Till den senare genren hör **Gudarnas son**. Året är 334 f.Kr. och Alexander den store drar ut i krig mot perserna. Han framstår snart som oövervinnerlig och många är de som vill följa honom – bland dem den unge färaherden Janus och hans vänner, Troj och Kaleb. De ansluter sig till armén, möts först med misstro och nedlåtande blickar men låter sig inte avskräckas. För Janus finns också tankarna på fadern, som redan strider i Alexanders armé och

som aldrig riktigt räknat med sin yngste son – Janus ser nu en chans att visa vad han går för, att det inte bara är storebror Lucan som är värd faderns respekt. Men inte mycket blir som de tre ynglingarna tänkt sig – de möter ett enormt lidande, våld och grymheter som de aldrig kunnat föreställa sig. För även den sida som vinner segrar får betala ett högt pris... **Gudarnas son** är den första boken om Janus. De två andra heter **Till världens ände** och **Den sista striden**.

I **Medan mamma sover** av **Ingrid Olsson** är 14-åriga Ida huvudperson. Hennes mamma dricker. Inte så att någon ser, nej, för på dagarna är hon den duktiga och trevliga läkaren som alla tycker så bra om. Men på kvällarna. Hon sluddrar, spiller vin på heltäckningsmattan, blir kort i tonen och skäller på Ida. Ändå är det Ida som ser till att ingen annan får veta den hemska hemligheten, Ida som står upp efter

mamma, ger henne huvudvärks-
tabletter och stoppar om henne.
Men ibland vill hon bara skrika. Det
är ju mamma som ska ta hand om
henne, inte tvärtom!! Förstår hon
inte vad hon håller på med? När Ida
så träffar Nore blir det ännu svårare
- han undrar varför hon är så
tystlåten, så ovillig att berätta om
sig själv, så avvisande till att låta
honom följa henne hem. Hur ska Ida
kunna förklara? **Medan mamma
sover** är en viktig ungdomsbok om
hur det är att leva som anhörig till
en alkoholist, och om det orimliga
ansvar som många barn och
ungdomar tar på sig för att skydda
sina föräldrar. Det finns hjälp att få,
men det är ofta ett väldigt svårt steg
att ta - att tala om att ens förälder
dricker utan att det känns som om
man sviker...

Över näktergalens golv av **Lian
Hearn** har tagit världen med storm!

När den skoningslöse krigsherren
Iida Sadamu och hans män skövlar
den lilla bergsbyn är Takeo den
ende som överlever – tack vare
herremannen Otori Shigeru. Han
följer med denne till Otoriklanens

Takeo än älskar sin adoptivfar och
hur mycket han än vill höra till
klanen, så är han annorlunda. Han
har mycket speciella gåvor -
övernaturlig hörsel och förmåga att
befinna sig på två platser samtidigt

fäste,
hamnstaden
Hagi, blir
adopterad
av herr
Shigeru och
undervisas
i allt en
Otori-
krigare bör
veta. Men
hur mycket

är några av dem. Dessa kan rädda
hans (och andras) liv, men det är
gåvor som också förpliktigar – för
det är gåvor som tillskrivs Släktet,
och Släktet anser sig ha rätt att göra
anspråk på Takeos tro och lydnad.
När så Iida Sadamu genom ränkspel
försöker få makten över hela
Mellersta Riket ställs Takeos
kunskaper på sin spets. Kan han
stoppa krigsherrens planer? **Över
näktergalens golv** är den första
delen i trilogin om klanen Otori.
Tid och plats är uppbyggda men
skulle kunna vara ett medeltida
Japan. Berättelsen handlar om
kärlek, makt och lojalitet – en
fantastisk historia som är omöjlig
att släppa!

Jenny Johansson

Det unga Internet – ärligt, härligt eller förfärligt?

Det unga Internet är en EU-finansierad kampanj om
säkrare användning av Internet bland barn och unga.
Kampanjen genomförs i ett 20-tal europeiska länder,
med liknande ramar och upplägg. Här i Sverige är det
Medierådet och **Myndigheten för skolutveckling**
som står bakom kampanjen, och som tillsammans
med lokala aktörer runt om i landet arrangerar
seminarier. I början av december arrangerades en
sådan dag i Sundsvall, tillsammans med **Sundsvalls
kommun**. Förmiddagen ägnades gemensamma
föreläsningar, medan deltagarna under eftermiddagen
kunde välja bland en rad intressanta seminarier.

En uppkopplad generation

Först ut var **Karin Larsson** från Medierådet, som
berättade kring en undersökning om barns och ungas
medievanor. En enkät som besvarats av 1400 barn
och ungdomar ger bl.a. vid handen att 7% av
ungdomarna använder Internet mer än 5 timmar/dag.
Dessa definieras som högkonsumenter, och de har
gemensamt att de i stor utsträckning har egen
teknikutrustning i sina rum.

Enligt samma undersökning skulle en vecka utan TV,
datorspel och Internet av 30% upplevas som ”tråkig”
och av 12% som ”helt omöjlig”!

Vad använder då barn och ungdomar Internet till?
Drygt hälften svarar att de chattar – och då oftast med
personer de redan känner.

Den digitala vardagen på det sociala nätet

Elza Dunkels, som forskar om barns och ungas
nätkultur, **Johan Forsberg**, informationschef på

Lunarstorm samt **Anders Ullberg**, grundskollärare,
tog så över för att samtala om barns och ungas
digitala vardag.

”Livet på nätet är helt naturligt”, enligt Johan
Forsberg. ”Vi har gått från ett informationssamhälle
till ett interaktionssamhälle – från monolog till
dialog. Ungdomarna är delaktiga! Detta är inte alls
lika dramatiskt för dem som för oss. Internet är en
mötesplats – i likhet med ett torg eller någon annan
offentlig plats. Det är därför viktigt att iaktta samma
försiktighet som på alla andra offentliga platser. Det
är också viktigt att vuxna lär sig hur den här världen
fungerar och förmedlar sina kunskaper om etik och
moral – lär ungdomarna ’användarvett’!”

Elza Dunkels har i arbetet med sin doktorsavhandling
gjort en kvalitativ studie och intervjuat barn om hur
de ser på nätet. Hon har arbetat med detta kring
Internet sedan slutet av 90-talet och konstaterade att
”detta är en arena där även marginaliserade grupper
ges en chans att uttrycka sig. På den politiska arenan
är det en viss typ av människor som hörs – den
begränsningen finns inte på nätet”.

Hon är positiv till Internet och dess användning, och
ser även en samhällsnytta – t.ex. har det blivit lättare
för polisen att gripa pedofiler eftersom de ofta går att
spåra (här fick hon dock mothugg av polismannen
Torbjörn Ull som arbetar med IT-brott och ser
baksidorna med nätets tillgänglighet – mer om detta
längre fram!).

Johan Forsberg konstaterade att nätet är ”nummer 1”
för ungdomar idag. Enligt Elza Dunkels törs man
uttrycka mer känslor på nätet, man törs säga mer.

Samtidigt, varnade Anders Ullberg, kan detta vara en fara. ”Man kan inte alltid få in känslor och nyanser i det skrivna ordet – och det som skrevs igår kan ha en annan betydelse idag”. Han menar också att vi vuxna måste vara medvetna om hur det fungerar. Här kom Johan Forsberg med uppmaningen: ”Det här är första gången i världshistorien som de unga är bättre än oss vuxna på något så genomgripande i samhället. Vi måste vända på det, inte ha dåligt samvete för att vi inte kan, utan våga be de unga att hjälpa oss, att visa hur det fungerar!” Elza Dunkels avslutade med att konstatera att vi som vuxna inte måste kunna mer om tekniken, men vi måste våga fråga våra ungdomar ”Vad gör du?” – våga vara den där tråkiga, jobbiga personen som vill veta vad som försiggår. Och i samband med detta kan vi som vuxna få igång en diskussion om etiska frågor, om moral etc. Vad är rätt och vad är fel på nätet?

Ungdomars internetvanor – enligt dem själva!

Panelen av vuxna ”förståsigpåare” avlöstes av ett gäng ungdomar som själva fick berätta om hur de ser på, och använder sig av, Internet. En av killarna konstaterade: ”Att använda MSN är lika viktigt som att andas!” och fick medhåll från den övriga panelen – om nätet skulle ligga nere enades de om att de skulle bli mer eller mindre tokiga...

Många av oss vuxna upplever det som stressande att hela tiden vara tillgänglig och uppkopplad, men det är inget som ungdomarna känner av. Det är för dem helt naturligt att ha datorn påslagen, flera chatt-program igång samtidigt, mobilen i ena örat och den fasta telefonen i det andra, samtidigt som både stereon och TV:n är igång – och allt detta medan de gör läxan...

Att få kontakt med andra upplevs i många fall enklare på nätet – ”det är ju inte lika farligt att göra bort sig om man vet att den man ’pratar’ med befinner sig på andra sidan jorden...” som en av tjejerna sa.

Samtidigt kan det vara lättare att bli missuppfattad när man inte ser den man kommunicerar med – man kan ju inte alltid förmedla ironi och tonfall. Det man skriver kan låta fel.

Men vad är då ”grejen” med livet på nätet?

Ofta vill man framställa sig själv som cool. ”Om jag vet att alla på skolan kollar på min hemsida så lägger jag ju såklart in den snyggaste bilden på mig själv”, konstaterade en av killarna. ”Sen är det ju lätt att redigera bilderna också...”. Ungdomarna verkar dock medvetna om den utseendefixering som kan bli följd. Å andra sidan ser de en fördel i att man när man möts över nätet ju faktiskt inte behöver tänka på utseendet. ”Om jag ska ta en fika med en kompis på stan, då måste jag ju tänka på hur jag ser ut. Men om vi träffas på nätet istället, då kan jag ju se ut som ett jävla takras utan att det gör nåt!”, var en kommentar...

På frågan om de tycker sig behöva varningar från oss vuxna svarar de att, jo, de yngre kan nog behöva det, men de vuxna vet ju inte hur det funkar! Man borde

ju kunna diskutera, men ingen av ungdomarna har något bra förslag på hur detta skall gå till. ”Om mamma säger att ’nu har jag sett på TV att nån har åkt dit för att ha laddat hem filmer!’ så svarar jag väl bara ’jaha, men det skiter jag i’, så det funkar nog inget vidare. Vi borde ha nåt slags forum för sånt här”, tyckte en av killarna.

Men vi spelar i olika divisioner, helt klart. Den kille som försökt introducera sin pappa på MSN gav oss i publiken ett snett leende och sa att ”det var ju inte lönt, jag provade att skicka ett meddelande till honom men när han inte hade svarat efter 10 sekunder så gav jag upp!” Det uppväxande släktet har nog svårt att ens föreställa sig en tid när datorer och mobiltelefoner inte var var mans egendom... och för oss ”gamlingar” var det nyttigt att få en tankeställare. Vi ligger efter!!

Lunarstorm

Ett av eftermiddagens seminarier kom att handla om Lunarstorm, som har 1,2 miljoner medlemmar och 375.000 besökare varje dag. Att registrera medlemskap är ett måste för att kunna använda Lunarstorm, men medlemskapet är gratis. Här kan man lägga upp sitt eget ”krypin”, med bilder, musik m.m. Man har en egen Gästbok, och en vänlista – så man kan se vilka som känner vilka. Det ingår en chattfunktion i Lunarstorm, men en väldigt liten del av kommunikationen sker den vägen. Nästan all kontakt sker mellan personer som redan känner varandra.

Lunarstorm är ett kommersiellt företag och har, enligt informationschef Johan Forsgren, valt att satsa mycket på säkerhet. Idag arbetar 15% av företagets personal med säkerhetsfrågor. Bl.a. finns en jourtelefon för lärare, man gör stickprov för att tillse att ingen otillbörligt försiggår, man samarbetar med polisen, och man har lagt in filter av olika slag för att öka säkerheten.

Johan Forsgren påpekar att användaren har ett eget ansvar, att Lunarstorm har ett övervakningsansvar men inte kan ställas till svars för det den enskilde gör. ”Det är ungefär som med Volvo – de är säkra, men ändå kör de i diket ibland. Vems fel är det? Bilens, förarens eller Vägverkets????”. Ja, det är ju en synpunkt förstås...

Som åhörare kunde jag känna att Lunarstorm låter mycket tryggare nu när jag vet lite mer vad det handlar om. Att beskriva det som en ”fingertelefon” som någon gjorde, är kanske inte så dumt. Ungdomar idag använder oftare datorn än telefonen i sina kontakter med varandra. Och tydligen handlar den mesta kommunikationen på Lunarstorm om just ’samtal’ med kompisarna.

Fast – det gäller förstås att ha i åtanke att presentationen gjordes av företagets egen informationschef och väl därför inte kunde vinklas annat än odelat positivt...

Lagrummet

Dags för en *helt* annan vinkel! Torbjörn Ull har jobbat som polis i 20 år, sedan 1999 med IT-relaterad brottslighet. Och hans bild av Internet är betydligt mörkare än den som givits av tidigare föreläsare... Han började med att påminna oss om att det går väldigt fort inom IT-världen. Som riktmärke kan man ta att ett "vanligt" år motsvaras av sju år inom IT-världen. Därför är det svårt att hinna hålla sig uppdaterad.

Torbjörn Ull uppmanade oss att försöka kolla vad våra ungdomar sysslar med, så att de inte råkar illa ut. Webbkameror, bildredigeringsprogram och annat har gjort det väldigt enkelt att lägga ut bilder och filmer på nätet – och sedan kan de spridas med blixstens hastighet! Han visade oss exempel på bilder som cirkulerar – ofta kanske utan att personen/erna på bilderna ens vet att de publicerats.

Allt innehav av barnpornografi är olagligt – det är alltså ett lagbrott att spara sådant på sin hårddisk. Däremot är det inte olagligt att titta.

När det gäller chattsidor och annat, är det viktigt att påminna barnen om att aldrig lämna ut personnummer, telefonnummer eller en adress som gör att de lätt kan spåras. *Grooming*, när pedofiler försöker få kontakt med unga människor, underlättas av att sådana uppgifter läggs ut. Ofta vet dock barnen att de inte ska skriva ut sådana uppgifter, men de vet inte *varför*. Som förälder eller vuxen i barnens närhet måste man förklara för dem att det är för deras egen säkerhet.

Att lägga ut uppgifter om en person på Internet är ett brott mot PUL, personuppgiftslagen. Det gäller allt som kan härledas till en personen: foton, personuppgifter, namn, telefonnummer... Ofta tänker t.ex. idrottsklubbar och föreningar inte på detta – om en bild på ett fotbollslag läggs ut på klubbens hemsida, måste man ha medgivande från målsman till ALLA på bilden.

En vanlig typ av brottslighet på Internet idag är bedrägeri/häleri. Många ungdomar luras via försäljningssajter som t.ex. Blocket – stulna mobiltelefoner som säljs vidare förekommer i stor mängd.

Torbjörn Ull avslutade med att inpränta i oss att det är viktigt med brandväggar och viruskydd i datorerna – och att man kommer ihåg att uppdatera dem! Och att det är viktigt med kunskap – även om det kan tyckas oöverstigit att lära sig, så kan man börja med en sak, och sedan lära sig lite i taget. Försök hålla koll på vad barnen och ungdomarna gör framför datorn. Låt barnen visa och lära er!

Spelhålan

Janne Christoffersson arbetar på Medierådet och ägnade sitt seminarium åt att diskutera dels kring ungdomars medievanor, dels kring åldersmärkning av dator- och TV-spel.

Idag har sju av tio barn och ungdomar tillgång till antingen TV, video/DVD, TV-spel och/eller dator i sitt eget rum. Datorspel och Internet är det man oftast använder på egen hand, medan man oftast ägnar sig åt TV-spel tillsammans med någon annan, oftast en jämnårig kamrat eller ett syskon.

När det gäller åldersmärkning av dator- och TV-spel så finns det ett branschinitierat system som används i 16 länder – detta för att få någon slags enhetlighet i märkningen. Det är inget statligt system, det innebär ingen censur – men det är helt inriktat på icke-lämplighet, dvs. det varnar för sådant som inte är bra. Märkningen består av två delar, dels en åldersmärkning, dels ett antal deskriptorer som varnar för olika typer av innehåll. Åldersmärkningen har följande steg:

3+
7+
12+
16+
18+

Åldersmärkningen varnar för att innehållet är olämpligt för den som är yngre än den ålder som anges, däremot inget om huruvida man klarar av att spela själva spelet. T.ex. kan ett avancerat flygsimulatorspel få märkningen 3+ eftersom den inte innehåller några olämpliga scener för en treåring – men en treåring klarar sannolikt inte av att spela det. Deskriptorerna, som talar om vilken typ av innehåll som gjort att spelet fått respektive åldersmärkning, är följande, och varnar för:

Våld

Grovt språk

Skrämmande för små barn

Nakenhet/sex

Drogbruk

Diskriminering

Janne Christoffersson gav också sju råd till föräldrar med dator- och TV-spelande barn:

1. Respektera åldersrekommendationerna
2. Spela tillsammans med ditt barn
3. Kom överens om hur lång tid barnet får spela (viktigt att sätta gränser)
4. Placera datorn och TV-spelskonsolen i öppna miljöer (så att du kan se vad som pågår)
5. Kom ihåg att piratkopior är olagliga och inte åldersmärkta (kan innehålla illegalt material – var försiktig! Kan också innehålla virus som förstör din utrustning)
6. Spela för att lära mer
7. Utbyt erfarenheter med andra vuxna

Sammanfattningsvis: en väldigt bra och givande dag! Alla deltagare fick dessutom var sin ”verktygslåda” med sig hem, med material om just det unga Internet och sammanställt av Medierådet och Myndigheten för skolutveckling. Materialet är gratis och kan beställas via Medierådets webbplats, www.medieradet.se/detungainternet. Där finns också delar av materialet att ladda hem i pdf-format.

Jenny Johansson

Jultraditioner

Är det fler än jag som får samma typ av fråga varenda år vid den här tiden:
Hur firar man jul i andra länder?
Mmm... tänkte väl det!

Det finns en väldigt bra bok som heter *Christmas Around the World*, av Maria Hubert (Sutton Publishing, 1998) - men om det land man vill veta mer om inte är med i den boken, kan en annan möjlighet vara att gå in på Santa's Net, <http://www.santas.net/welcome.htm> - här kan man lära sig mer om jultraditionerna i olika länder, hur man säger "God jul och gott nytt år" på olika språk (visste ni att det heter "Vrolijk Kerstfeest en een Gelukkig Nieuwjaar!" på holländska?) och inte minst ta del av kulinariska specialiteter från hela världen. Men allvarligt – vad är Holiday Ham Balls??? "From Sweden" står det i receptet, men inte är detta något jag riktigt känner igen på julbordet...?

Holiday Ham Balls

3 cups buttermilk baking mix
10 1/2 cups smoked ham
4 cups sharp cheddar cheese
1/2 cup Parmesan cheese
2 teaspoons parsley flakes
2 teaspoons spicy brown mustard
2/3 teaspoon milk

- 1.Heat oven to 350 farenheit.
- 2.Lightly grease jelly roll pan, 15 1/2 x 10 1/2 inch.
- 3.Mix thoroughly the Bisquick, finely chopped, fully cooked ham, and remaining ingredients.
- 4.Shape mixture into 1 inch balls.
- 5.Place about 2 inches apart in pan.
- 6.Bake 20 to 25 minutes or until brown. Immediately remove from pan. Serve warm.

Om någon av er känner igen receptet kan ni väl höra av er?

Jenny Johansson

Litteraturen är som ett spel. De duktiga författarna lär sig behärska spelets regler. De riktigt duktiga ändrar på reglerna.

J M Coetzee

Böcker kan vara farliga.
De allra bästa skulle sättas varningstexter på:
"Den här kan förändra ditt liv".

Helen Exley

Här kommer en försmak av en spännande konferens:

Välkommen till konferensen "TÄNK VIDARE"!
Östersund 15-16 mars 2006

Vad associerar du till när du hör orden

- Livslångt lärande?
 - Skolbiblioteket?
 - Regionala utvecklingsmotorer?
- Stämmer associationerna?

Ta chansen att tillsammans med andra skolledare, kommunpolitiker, bibliotekarier och lärare inspireras av godakonkreta exempel och visionära idéer av inspirerande talare med intressanta erfarenheter! Ta tillfället i akt att starta ett samarbete kring dessa frågor i din hemkommun.

Medverkande bl.a:

Marie-Louise von Bergmann-Winberg:
"Bibliotekets betydelse för tillväxt och utveckling."

Suzanne Hammargren, och Lars Rejdnell:
"Modell Växjö - hur barn och elever ska få tillgång till ett bra skolbibliotek."

Jan-Anders Andersson, rektor, Tjörn
"Samarbetet bibliotek och skola."

Helena Jannert, Vuxenutbildning, Mariestad:
"Hur kan biblioteket stötta vuxenstudier?"

Marcus Strand, Sandviken:
"Folkbibliotek och vuxnas lärande"

Göran Brolund, gymnasielärare Uppsala:
"Kartan, verkligheten och elevernas informationskompetens."

Kent Johansson, regionråd (c), Västra Götaland:
"Biblioteks och Utbildningsfrågorna i ett Vidare perspektiv."

Mer information kommer...

Stefan Grip
Härnösands gymnasiebibliotek
stefan.grip@harnosand.se

Jag tycker att televisionen är mycket lärorik. Varje gång någon sätter på den, går jag in i ett annat rum och läser en bok.

Groucho Marx

Styrelsen för Skolbibliotek Mitt:

Ordförande
Jenny Johansson
Parkbiblioteket, Örnköldsvik
0660-883 55
jenny.johansson@ornskoldsvik.se

Vice ordförande
Yvonne Henriksson
Långele bibliotek
0620-216 83
yvonne.henriksson@skola.solleftea.se

Kassör
Eva Johansson
Herrskogs bibliotek
0613-71 65 37
eva.johansson@kramfors.se

Sekreterare
Jenny Stenlund
Biblioteket, Timrå gymnasieskola
060-16 32 94
gyadmjs@timra.se

Ledamot
Henriette Sandell
Åre bibliotek
henriette.sandell@are.se

Ledamot
Jannike Lundgren
Hede bibliotek
jannike.lundgren@herjedalen.se

Ledamot
Åsa Andersson
Jämtlands läns bibliotek
063-14 40 34
asa.andersson@jlb.ostersund.se

Ledamot
Birgitta Ingebrand
Ljustadalens bibliotek, Sundsbruk
060-53 61 81
birgitta.ingebrand@sundsvall.se

Ledamot
Ann-Britt Edlund-Falk
Minervaskolan, Ånge
070-649 98 19
annbritt.edlund.falk@skola.ange.se

Suppleant
Margareta Nylin
Bergs kommunbibliotek, Svenstavik
0687-162 00
margareta.nylin@berg.se

Suppleant
Anita Norman
SBC, Jämtlands läns bibliotek
063-143094
anita.norman@jlb.ostersund.se